

Het Boeddhisme

Het boeddhisme ontstond in de 6e v. Chr. in India. Het had al vele veranderingen ondergaan, voor het in de eerste eeuw na Chr. via de [zijderoute](#) in China geïntroduceerd werd. Tegen het einde van de [Han-dynastie](#) (2e eeuw na Chr.) had het zich reeds overal in dit uitgestrekte rijk verbreid. Gedurende de daaropvolgende eeuwen, waarin het Chinese rijk verbrokeeld en verdeeld was tussen de Noordelijke en Zuidelijke Dynastieën maakte het boeddhisme een ongekende bloeitijd door. Vooral de heersers van de [Noordelijke Wei-dynastie](#) (385-557) bevorderden het boeddhisme in bijzondere mate. Tijdens de [Sui- en Tang-dynastieën](#) (resp. 581-618 en 618-907) werd het hoogtepunt in China bereikt. Er ontstonden sekten met specifieke Chinese kenmerken. Hoewel na de Tang-dynastie het (hervormde) confucianisme weer de dominerende ideologie werd, heeft het boeddhisme een blijvende stempel gedrukt op de Chinese cultuur en samenleving. Ook in het moderne China heeft het boeddhisme weinig aan populariteit ingeboet en is het een sterke maar on-dogmatische volksreligie gebleven.

Houten Boeddha uit de Jin-dynastie (12e eeuw); Hoogte 130 cm. Te zien in het Shanghai Museum (Shanghai).
(Foto: Geledraak.nl 2006)

Kenmerken van het boeddhisme

Het boeddhisme, zoals het zich in China ontwikkeld heeft, is tegenwoordig niet meer te vergelijken met de Indiase oorsprong van deze filosofie. Vanaf de eerste kennismaking onderging het een sterke aanpassing aan de bestaande Chinese denkwereld, met name door taoïstische invloeden en de introductie van lokale goden en heiligen. Het boeddhisme heeft behalve als religie, vooral in de beeldhouwkunst en architectuur overal in China indrukwekkende sporen nagelaten. Met name de provincie Shanxi in Centraal-China is zeer rijk bedeed met monumenten uit de bloeitijd van het boeddhisme in China.

De kop (vier meter hoog) van het in zijn geheel 17 meter hoge beeld van de Boeddha Vairocana, dat deel uit maakt van het [Longmen](#)- grottencomplex ten zuiden van de stad Luoyang in de provincie Henan. De bouw van dit uitzonderlijke complex heeft plaatsgevonden tijdens de [Noordelijke Wei](#) en het begin van de [Tang](#)-dynastie. De Longmen grotten staan op de wereld-erfgoedlijst van culturele monumenten, opgesteld door de VN.
(foto Geledraak.nl, 2001)

De oorspronkelijke inhoud van het boeddhisme

Het oorspronkelijke thema van het boeddhisme was het lijden van de mensen. Dit werd verkondigd in de 6e eeuw v. Chr. in Noord-India door Gautama Siddhartha (ook 'Boeddha' of 'S(h)akyamuni' genoemd. 'Shakyamuni' betekent 'wijze der Shakya's'). Dit lijden wordt volgens het boeddhisme veroorzaakt door de verlangens en ambities van de mensen. Alleen wanneer iemand erin geslaagd is die van zich af te zetten kan hij de cyclus van telkens weer geboren te worden (reïncarnatie) doorbreken en het **Nirvana** bereiken. Oorspronkelijk stond het begrip Nirvana voor de staat van volkomen rust, ofwel afwezigheid van verlangens. Volgens Boeddha was een juiste levenswijze en meditatie het middel om dit te bereiken. Deze kernleer van het boeddhisme staat bekend als de 'vier edele waarheden en de achtvoudige weg'. Tegen de tijd dat het boeddhisme China bereikte had deze religie al vele veranderingen doorgemaakt en was de zuivere leer verkondigd door Gautama aangevuld met nieuwe elementen.

De introductie van het boeddhisme in China

Het boeddhisme is via de zijderoute tijdens de Latere [Han](#)-dynastie - in de eerste eeuw na Chr. - China binnengekomen en was in eerste instantie vooral in de hogere lagen van de samenleving populair. Volgens de legende zond de Han-keizer Mingdi in 65 een gezantschap naar India om kennis te maken met deze schijnbaar machtige religie. De gezanten keerden terug met boeddhistische afbeeldingen, geschriften en twee Indiase monniken (Kasyapa-Matanga en Dharma-Aranya). Zij begonnen in het 'Witte Paard'-klooster (Baima si - nog steeds bestaand en gelegen ten zuiden van Luoyang, provincie [Henan](#)) met de vertaling.

Het boeddhisme had toen al buiten China belangrijke ontwikkelingen achter de rug. Het mahayana (Sanskriet voor 'het grote wiel') boeddhisme, dat rondom het begin van de jaartelling was ontstaan, propageerde het bestaan van vele [boeddha's](#) in het verleden en toekomst, waarvan de historische boeddha **Sakyamuni** er slechts één van was. Deze 'hogere' boeddha's werden aanbeden als heiligen, die direct aangeropen en om gunsten gevraagd konden worden. Eén van hen is de Boeddha **Vairocana**, 'de overal stralende'. Een ander is 'toekomstige boeddha', **Maitreya**, meestal afgebeeld als de 'lachende Boeddha'. Tevens werd het idee van een hiernamaals, 'het westerse Paradijs', geïntroduceerd, waar de Boeddha **Amitabha** heerst.

Mensen die tijdens hun leven de verlichting bereikt hadden, maar uit vrije wil - om de sterfelijken te helpen - het Nirvana nog niet binnengegaan waren kregen goddelijke eigenschappen aangemeten en worden [bodhisattva](#) genoemd (Chinees: pusa). De bodhisattvas genieten een bijzondere verering in de vele tempels door het land. De bekendste bodhisattva is **Guanyin**, in het Sanskriet Avalokitesvara genoemd. In de Lotus-soetra (in het Chinees vertaald in 406), een van de belangrijkste leerstukken van het mahayana-boeddhisme, wordt ingegaan op de natuur van deze bodhisattva. In de [Tibetaanse](#) variant van het boeddhisme (lamaïsme) wordt de Dalai Lama als reïncarnatie van Guanyin beschouwd. (De Boeddha Maitreya wordt vaak als bodhisattva voorgesteld. Strikt genomen is de Maitreya echter noch een boeddha, noch een bodhisattva).

De verdere ontwikkeling van het boeddhisme in China

Tijdens het verval van de Han-dynastie (tweede helft van de 2e eeuw) breidde het boeddhisme zich snel uit onder alle lagen van de Chinese bevolking. Het confucianisme had haar gezag in deze tijden van binnenlandse oorlogen en corruptie verloren. Dit had een sterke opleving van het [taoïsme](#) tot gevolg en vormde de voedingsbodem voor de introductie van het boeddhisme. Vanaf de begintijd is het boeddhisme in China vermengd met bestaande Chinese filosofische denkbeelden en sociale opvattingen. Door gebrek aan goede vertalingen van de oorspronkelijke boeddhistische teksten, werden boeddhistische begrippen sterk aangepast overgebracht. Dit is tevens een van de verklaringen voor het grote succes van het boeddhisme in de Chinese samenleving.

Tijdens de 4e en 5e eeuw waren het vooral de niet-Chinese semi-nomadische heersers van Noord-China, die het boeddhisme sterk bevorderd hebben, met name de [Noordelijke Weidynastie](#). Tijdens deze periode van verdeeldheid van China is in het noorden een begin gemaakt met de aanleg van schitterende in de rotsen uitgehouwen heiligdommen, voorzien van beeldhouwwerken en muurschilderingen. In deze tijd werden er vele boeddhistische werken uit het Sanskriet in het Chinees vertaald. Zowel buitenlandse boeddhistische missionarissen alsook Chinezen, die de boeddhistische heilige plaatsen in o.a. India bezochten, waren verantwoordelijk voor dit werk. De heersers van (zuidelijke) Liang-dynastie (505-557), met name onder keizer Wudi, waren hier actief bij betrokken. In 517 verscheen de eerste publikatie van de zgn. (Chinese) **Tripitaka**, een collectie van alle vertaalde boeddhistische geschriften.

Hoewel de heersende dynastieën in deze perioden het boeddhisme over het algemeen als een soort staatsgodsdienst omarmden, vonden er af en toe felle reacties plaats, die ontardden in vervolgingen. Meestal waren deze vervolgingen niet het gevolg van godsdienstige twisten, maar ingegeven om de macht van de sterk groeiende kloosters in te dammen en hen van hun rijkdommen te beroven.

De 7e en 8e eeuw (bloeitijd van de [Tang-dynastie](#)) was de meest creatieve fase in het Chinese boeddhisme. Vooral keizerin Wu Zetian (de enige vrouw, die officieel de drakentron bestegen heeft) heeft dit rond 700 als geen ander bevorderd. In deze tijd verspreidde het boeddhisme zich vanuit China naar Tibet en Japan. Toch vonden er tijdens de Tang-dynastie de heftigste vervolgingen plaats, vooral in de periode van 841 tot 845 onder keizer Wu Zong. Deze vervolgingen hebben het boeddhisme als dominerende stroming binnen de heersende elite voorgoed gebroken.

Na de Tang-dynastie moest het boeddhisme haar status als semi-staatsgodsdienst weer afstaan aan het [\(neo-\)confucianisme](#), maar bleef het een vaste plaats behouden in de Chinese samenleving, vooral door een actieve lekenbeweging, die het boeddhisme bij het gewone volk stevig verankerde.

Bekende sekten van Chinese oorsprong

Het Chinese boeddhisme absorbeerde vele Chinese, vooral taoïstische, elementen. Er ontstonden na elkaar vele verschillende sekten (of scholen), waarvan de bekendste zijn:

Tiantai, gesticht in de 6e eeuw, bloeitijd in de 8e en 9e eeuw. Genoemd naar de gelijknamige berg in de provincie Zhejiang (nabij Ningbo), waar zich het hoofdkwartier van de sekte bevond.

Deze school hield zich vooral bezig met het interpreteren van de boeddhistische teksten. Deze school was vele jaren de meest verbreide boeddhistische school in China tot ongeveer de 14e eeuw, waarna deze positie werd overgenomen door de Qingtu (Zuivere Land) sekte.

Chan, ook bekend onder de Japanse naam: Zen, of in het Sanskriet: Dhyana. Deze sekte legt vooral de nadruk op meditatie (= letterlijke vertaling van 'Chan'), eenvoud en natuur. De school leert tevens de aanwezigheid van de Boeddha in alles en altijd. Deze elementen zijn een directe invloed vanuit het taoïsme en een reactie op de 'schriftgeleerdheid' van de destijds gangbare boeddhistische scholen. Tekstuitleg speelt geen rol bij het Chan-boeddhisme. De sekte zou zijn gesticht door de legendarische Perzische monnik - volgens andere bronnen een Indiase koningszoon -, [Bodhidharma](#) (Chinees: Damo) rond 527 vanuit het Shaolin-klooster. Dit klooster, opgericht tijdens de [Noordelijke-Wei-dynastie](#) in 495, ligt in de Songshan-heuvels (ten zuiden van Luoyang, provincie [Henan](#)). Behalve meditatie werd door de monniken van Shaolin de later wereldwijd bekende vechtsport 'Kung Fu' ontwikkeld. Momenteel is dit klooster uitgegroeid tot een geliefde toeristische attractie en trainen er weer vele jonge leerlingen / monniken in meditatie en vechtsport. (Zie foto, verderop). De sekte is al populair sinds de 9e eeuw en heeft zich sindsdien o.a. uitgebreid naar Japan. Bodhidharma geniet nog steeds verering (bij alle boeddhisten) en is uitgebeeld als een van de 18 Lohans.

Qingtu (=Zuiver Land). Deze school, in Japan bekend als 'Jodo', is momenteel waarschijnlijk de grootste binnen het boeddhisme. Zij baseert zich op de zn. 'Zuivere Land'-soetra, waarin onder andere het 'Westerse Paradijs' voorkomt. Qingtu propageert de redding door het geloof (devotie) alleen. Ook deze school vertegenwoordigt, evenals het Chan-boeddhisme, een anti-intellectualistische tendens in het boeddhisme. De Boeddha Amitabha is, als heerser van het Westelijke Paradijs (geassisteerd door de bodhisattva Guanyin), de belangrijkste persoon aan wie de devotie gewijd is. Het vele malen herhaalde uitspreken van de naam van de Boeddha **Amitabha** zou al voldoende zijn om het eeuwige leven in het 'Westerse Paradijs' te bereiken en de boeddhistische hel te ontlopen. Ook het aanschouwen van het beeld van de boeddha heeft al een zuiverende werking. Bij deze sekte heeft het (Chinese) [boeddhistische pantheon](#) zich ver ontwikkeld in aantal en vormenrijkdom.

De denkbeelden van deze sekte hebben zich duidelijk ver verwijderd van het oorspronkelijke boeddhisme, gesticht door Siddharta Gautama.

In [Tibet](#) wordt de Panchen Lama als incarnatie beschouwd van Amitabha.

Tantrische school; Deze school van een esoterisch boeddhisme is afkomstig uit India en heeft veel elementen (met name angstaanjagende goden) uit het hindoeïsme in zich. Tantrisch boeddhisme was in China slechts korte tijd - tijdens de 8e eeuw - populair. De ingewikkelde en mystieke filosofie van het tantrisme heeft onder andere seksuele symboliek als een van de aspecten. Andere fenomenen zijn het gebruik van magische (onbegrijpelijke) spreuken, tantra's, die de gevolgen van aardse zonden in het hiernamaals zouden verzachten en inwijding in zgn. mandala's, fraaie en ingewikkelde geometrische figuren, gebaseerd op cirkels en vierkanten, gebruikt als medium of hulpmiddel bij meditatie. Waarschijnlijk zijn vele sporen van het tantrische boeddhisme tijdens de nogal preutse [neo-confucianistische](#) Song-dynastie verdwenen. Soms is de invloed te zien aan de manier waarop een bodhisattva

(zoals Guanyin) afgebeeld wordt: veel-koppig en / of veelarmig. Ook de altijd angstaanjagend uitzijende beschermgoden ('Dharmapala's') zijn een fenomeen uit het tantrisme. Het tantrische boeddhisme heeft een grote invloed gehad op het Tibetaanse (mystieke) boeddhisme en kan zich hierdoor tegenwoordig in bepaalde kringen in Europa en de Verenigde Staten op een zekere populariteit verheugen.

Het moderne trainingscentrum bij het Shaolin-klooster (in de Songshan-heuvels ten zuiden van Luoyang, provincie [Henan](#)). Dit centrum, waar tegenwoordig weer vele leerlingen onderricht worden in o.a. (Zen-)meditatie en vechtsport, maakt deel uit van het Shaolin klooster-complex, dat reeds dateert uit 495. Het Shaolin-klooster bestaat tegenwoordig uit een aantal tempels, gebouwen en een sfeervolle tuin gevuld met antieke stoepa's. Verder is het vooral een plaats van kriewelende toeristen en souvenir-winkels. (Foto: Geledraak.nl, 2001)

Het boeddhisme in het moderne China

Vele Chinezen beleven het boeddhisme dagelijks, zonder zich over het algemeen druk te maken over allerlei theologische details. Sommigen houden zich aan de regels van het boeddhisme (zoals vegetarisme), anderen beleven het slechts oppervlakkig naast taoïstische en confucianistische tradities. Uiterlijk is de aanwezigheid van het boeddhisme alom vertegenwoordigd door de vele tempels, die overal over het land (en daarbuiten) verspreid staan.

Tijdens de lange geschiedenis van het boeddhisme in China, heeft deze oorspronkelijke Indiase filosofie zich vanaf de introductie ontwikkeld tot een religie met een groot aantal goden, heiligen en demonen. Velen zijn afkomstig uit het taoïstische pantheon.

Goede daden in het aardse leven moeten ervoor zorgen, dat men in het hiernamaals goed terecht komt. Het 'Nirvana' of 'Westerse Paradijs', dat tegenwoordig met het hiernamaals geassocieerd wordt, is een voorbeeld van een Chinese aanpassing op het oude Indiase boeddhisme, waar dit begrip een volkomen andere betekenis had.

Producten van traditionele boeddhistische kunst zijn te vinden in zowel tempels als bij de gelovigen thuis, in de vorm van boeddhistische religieuze en mythologische voorstellingen, huistempeltjes, houten beeldjes van boeddhistische persoonlijkheden (met brandende wierookstokjes ervoor), enz.

Ook in Nederland is het boeddhisme onder sommige groepen Chinezen populair. Een voorbeeld hoe het alledaagse boeddhisme wordt beleefd is te zien in de boeddhistische [tempel](#) van Amsterdam.

Boeddhistische kunst en architectuur

Van de door het boeddhisme geïnspireerde kunsten hebben vooral beeldhouwkunst, (wand)schilderkunst en architectuur grote hoogten bereikt in China. Een overzicht van vaak afgebeelde boeddhistische godheden en heiligen is te vinden [elders](#) op GeleDraak.

Door het uithouwen van diepe nissen in de bergwand op sommige plaatsen, ontstonden uitgebreide grottentempel-complexen voorzien van talloze beelden en wandschilderingen. Dit gebeurde vooral tijdens de 4e tot en met de 8e eeuw, naar Indiaas voorbeeld.

Het meest bekend zijn diverse grottencomplexen in Noord-China. Om een aantal van de bekendste te noemen (er bestaan er meer dan de volgende opsomming):

De grotten bij **Dunhuang** (huidige provincie Gansu), waar behalve sculptuur en wandschilderingen ook een uitgebreide bibliotheek met boeddhistische geschriften gevonden zijn, die daar verstopt waren in het jaar 1035.

De **Yungang**-grotten bij Datong in de provincie Shanxi.

De grotten van **Longmen** (=Drakenpoort) ten zuiden van Luoyang in de provincie Henan.

De **Tianlongshan**- (=Hemelse Drakenberg) grotten nabij Taiyuan in de provincie Shanxi.

Behalve de nog bewaarde beeldhouwkunst in de bovengenoemde grotten, zijn er vele losstaande beelden geproduceerd en verspreid over talloze musea en particuliere collectie binnen en buiten China. Op het gebied van de architectuur zijn, behalve de hierboven genoemde grotten, vooral tempels en pagodes nog talrijk aanwezig. [Pagodes](#) zijn ontwikkeld uit boeddhistische stoepa's afkomstig uit India en van oorsprong bedoeld om boeddhistische relieken en geschriften in op te bergen.

(Lees ook het artikel [China - de grottempels en antieke geschriften](#) van Bhiksuni Ratana.)

Links:

[Boeddhisme.startpagina.nl](#) - met vele links over het boeddhisme algemeen